

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în laintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. séu 28 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 10 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adredate de a dreptulu la Redactiunea Diariulu Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 101.

Sibiu, 16/28 Decembre 1878.

Anulu I.

Arnautii și țier'a loru*).

Publicandu în lun'a trecuta memorandumulu macedo-romaniloru, inpartitu la congresulu dela Berlinu, observaseramu, că și mai înainte, cu alta ocaziune, că între arnauti locuescu foarte multi macedoromani. Si fiindu-că acésta epoca în care traimu, este a nationalitatiloru, datori'a și onórea nationale ne face că se ne interesamu de tóte popórale homonime și totuodata homogene, popóra de aceeași origine și limba, afle-se macaru și dincolo de oceanu. Astadi cercetamu numai pe scurtu despre poporulu arnautiloru, că se scimu cu cine au a face macedoromanii în acea țiera muntósa dela marea adriatica.

Albani'a numita de locuitorii ei Schiperi'a, de turci Arnauti'a, este țiera atatu de reu cunoscuta în Europ'a, în catu de ai aduná pe toti geografii la unu locu, totu nu vei fi în stare se te informedi din ei în modu autenticu. Chiaru și geografii cei mai renumiti, că italianulu Balbi și că toti germanii, mai publica pana în dio'a de astadi în locu de date sigure geografice și statistice, multime de fabule, date învechite de câte 50 și 100 de ani, fantasii absurde nu numai despre tóte provinciile dín peninsul'a balcanica, ci și despre Romani'a, precum se póte convinge ori-cine va compará cele scrise de straini cu ceea ce scimu și cunoschemu noi insine de acasa dela noi.

Unde este Albani'a? Turcii o rupsesera în pasialicuri și vilaiete, amestecandu'i partile ei cu districte de ale altoru popóra, dupa methodulu tuturoru tiraniloru. Luandu inse de temelia limb'a, ethnografi'a, vomu aflá acea țiera arnautiesca pe charta între regatulu Greciei, marea Ioniei și cea adriatica, éra spre miédia-nópte între Muntenegru, Bosni'a și Serbi'a, cu unu teritoriu mai mare decatu alu Transilvaniei cu asia numitele Partibus adnexis. Dupa cum tienu turcii din cate date statistice au ei, Albani'a ar avea preste 1 milionu și 300 mii de locuitori. Se crede ca maioritarea stá din arnauti (albanesi, schipetari), éra minoritatea considerabile

*) Catastrofele ce se prepara între arnauti și conlocuitorii loru romani, scirile foarte critice care ne venira dela Nov. incóce pe cale privata despre starea poporulu macedo-romanu din insul'a balcanica, ne facura se curmamu deocamdata continuarea memorandumulu „Romani'a și Russi'a,” inse numai pe câteva dile. Redactiunea.

din romani, mai pucini greci și pe de catra Serbi'a pe la margine serbi. Arnautii se inpartu în doue grupe separate aprigu, Ghegulesci (Ghiculesci) și Tosci (Toscilesci). Ghiculescii se tienu de arnauti mai curati de catu Toscilescii, carii sunt mai amestecati cu greci. Mai este una a trei'a grupa, Miriditii, multu mai pucini la numeru, póte vreo 30 de mii, acestia inse trecu de cei mai nobili.

Odenióra toti arnautii éra christiani; dara din secol. alu 15-lea, de candu au strabatutu si la ei turcii, cei mai multi arnauti s'au turcitu, și numai una parte au remasu chrestini orientali, éra miriditii sunt romano-catholici, gubernati de unu mitropolitu, care astadi este unu betranu octogenariu, germanu de origine din districtulu Coloniei agrippine (Köln am Rhein).

Arnautii sunt unu poporu pre catu de bine facutu, frumosu și virtosu, tipu anticu, tocma pe atata de bellicosu; ei cunoscu numai doue ocupatiuni principali: armele și pastori'a. Popóra sau clase de poporu dedate numai la arme și economia de vite, lasa tóte celelalte ocupatiuni la ceilalti locuitori de alte nationalitati și clase. Asia și în Albani'a, industri'a, comerciulu și agricultur'a multa pucina cate este, le exercita mai multu romanii și grecii conlocuitori.

Arnautii abia au unele mici inceputuri de literatura. Pucinu ce se scrie în limb'a lor, este mai multu numai cu litere grecesci. Dara clerulu grecescu și ulemalii mohamedani au ingrijitu totu-deuna cu neadormire, că nici în limb'a arnaut, nici în cea macedoromana, și nici chiaru în cea bulgarésca se nu se scrie și tiparesca, nici macaru vreo carte de rugatiune. Biserica grecésca a fostu nationale în sensulu strictu alu cuventulu pentru natiunea grecésca, éra bisericile slavóne pre catu s'au potutu face nationali, s'au facutu prin fortia, prin ruptura și subtragere dela patriarchulu Anadoliei. Asia au urmatu muscalii sub Petru I, asia bulgarii în dilele nóstre. Pe la anulu 1840 venise unu arnautu literatu la Brasiovu cu unu manuscriptu în limb'a sa, spre a'lu tipari acolo, inse cu litere noue, inventate de elu anume pentru limb'a arnaut. Dara unde era matritiele dupa care se se tórne literele noue? Acestu lucru nu'lu pricepuse bietulu arnautu. Elu éra orthodoxu de religiune, și întrebatu că de ce nu'si facu tipografi'a acasa la ei, respunse că și mai tardiu unu bulgaru, care venise

cu msptulu unui „Ceasoslovu“ spre a'lu tipari la I. Gött, că archiereii și patriarchi'a'i afurisesce pentru asia ceva.

Cantece popularie au și arnautii nenumerate, dara cine se le culéga?

Éra istori'a Albaniei și a poporulu? Incepeti dela regele Pyrrhus și curendu veti ajunge la cuceirile romane, de acolo la minunatulu Scander sau Iscander-Alexander-beg în sec. alu 15-lea și apoi tocma la Ali pasi'a dela Janina. Intunecime grósa. Asia o patu tóte popórale lipsite de literatura; asia li se și cuvine. În dilele nóstre au inceputu a se interessa unii carturari europeni de limb'a arnautiloru. Numai bine se'si insemne, că arnautii au doue dialecte, pe alu Ghegulesciloru și alu Tosciloru, se le invetie pe ambele. În catu pentru afinitatea ce afla carturarii ici-colea între limb'a arnauti și cea romanésca, pe care apoi o reducu la comuniune de mii de ani inapoi, pasa-mi-te că ilustrii carturari se voru mai pacali și asta-data, precumu au mai patit'o de multe-ori la umbr'a bibliotecelor, cautandu departe înainte de Is. Chr. prin templulu Dodonei ceea ce se aflá la nasulu lor, în comunicatiunea de tóte dilele a arnautiloru cu romanii compatrioti ai lor.

A fostu în adeveru crima cumplita contra humanitatiei, că popóra dotate dela natura cu atatea calitati eminate, pline de viétia fisica și de spiritu desteptu, întreprindietórie, fusera ténute inadinsu și inca sub masc'a religiunei, în celu mai grosu intunerecu. Dara în acésta epoca marétia se schimba tóte. Lumea européna sciá și pana acia, ca arnautii nu voru a se supune la unele decisiuni a le congresulu dela Berlinu și anume ca n'au se suferé că austriacii se ocupe și districtulu Novi-Bazar. Liga, confederatiunea de asta-véra fu inoita cu cea mai mare solemnitate și roborata cu juramentu nou în adunarea primatiloru ténuta în 8 Decembre la orasiulu Pristrend sub presiedenti'a lui Iscander-beg unulu din descendentiiloru gloriosulu Scanderbeg. Acolo ei decisera, că au se restaure autonomi'a țierei lor sub suzeranitatea sultanulu; daca inse acesta nu e în stare se'i apere, arnautii jurara că se voru sci apara ei insii, că-ci voru se între și ei în famili'a poporaloru civilisate și nu voru se remana nici-o di mai multu sierbii nimenui*).

*) Politische Corespondenz din Vien'a, organu alu minist. de esterne.

Foisior'a „Observatoriulu“.

Eva séu Giurulu Lumei în cinci scrisori.

De Paul Féval.

Traducere de: Dimitrie Petrescu.

(Urmare.)

Soseamu la Vauvert în bune conditiuni de elocintia și indrasnéla; lord Wolsley esise: totulu imi zimbea. Gasiu pe lady Wolsley singura, nu în salonu, dar într'o mica camera unde nu 'mi fusese inca permisu a strebate și care se asemená cu unu budoir; incantatóre prevestire..... Dar cunosci sfirsitul acestei lupte perdute Scarlate; la ce se te mai obosescu?

Luai unu scaunu, ilu apropiatu de fotoliulu lady Wolsley. Fara indoiala, fisionomia mea lasá se transpire ceva din presuntuós'a mea sperantia, pentruca me privi cu unu aeru surprinsu. Nu luaiu contu de acésta privire, și apucandu o mana ce nu se încercá a-mi se refusá, deschisei gur'a.

Lady Wolsley fu care vorbi.

— Doriamu venirea d-tale imi dise ea; eri mai lasatu se cetescu în ánim'a d-tale; e nobila; vei fi amicul meu déca voesci..... Nu me intrerupe, adaoga ea repede, vedendu ca era se respundu; unu cuventu din parte-ti mi-ar inpune tacere póte și imi ar para rece. Voescu a'ti incredintia unu secretu.

Acestu începutu me turbura, și remasei foarte incurcatu de ténut'a mea. Ce se credu? Era acésta tactic'a rafinata a unei cochete? Nu avea ea în acésta indemanatica manopera, ce prevenea asaltulu și imi resturná tóte socotelele, o deplorabila sciintia a ánimii barbatesci? Cu tóte acestea me supusei; cu voie fara de voie, pastraiu tacerea; o miscare involuntara facu chiaru se-mi aluneca scaunulu și me gasiulu la o distantia respectuósa de lady Wolsley.

Ea din contra se plecá spre mine și 'mi intinse man'a, pe care în turburarea mea o parassisemu. Apoi

dupa ce se gandi pucinu, începutu povestirea ei. Vorbi multu, vocea ei era liniscita, dar melancolica. Ce vréi se'ti spunu? ochii sei remasera uscati; ai mei, candu tacu erau plini de lacrimi.

Nu'ti voi povesti istori'a ei, secretulu ei nu este alu meu. Iti ajunge se scii ca, fiic'a unui marinaru svedesu mortu la St.-Malo în tempulu unei poposiri, — remanendu singura, fara rédiemu, espusa insultatóreloru omagii ale tinerimei marelui comerci, care respinsa cu dispretiu, isi resbuná prin calomnie, — gasi în lordulu Wolsley unu generosu protectoru, apoi unu sociu.

Acestu Anglesu e unu omu foarte de tréba, Scarlate. Odinióra, par'ca 'mi venea gustulu se-lu vedu frangendu-si cóstele pe pavelele Jerzualului; acum me caescu si'i dorescu din adenculu ánimii o multime de fericiri.

— Judeca déca trebuie se-lu iubescu! dise ea în fine.

Nu respunsei. Unu zimbetu sinceru și gingasiu resari pe budiele sale.

— M'ai intielesu? întreba ea.

— Nu sciu, incurcaiu eu suspinandu cá unu copilu.

— Eu credu ca dá, ne amu intielesu. Sarutaiu cu stangacie man'a ce'mi intindea, și rupseiú întretienerea, ne mai potendu gasi unu singuru cuventu.

Pe Jerzual, intalniu pe lord Wolsley, alu carui tilbury sarea cá o mingie, (pila); isi ridica pucinu parari'a, și credui a descoperi unu zimbetu luatoru în risu printre sbirciturile slabei sale facie. Dar' ce 'mi pasá mie de omuletiulu acesta?

Dá, Scarlate am intieles'o. P'aci p'aci, era se 'i spunu, ceea ce o femeie nu póte audi din gur'a unui barbatu, fara cá se ajunga vinovata séu a-lu goni din facia'i. M'a scapatu de gresiéla pentru a nu fi nevoita se me pedepsésca. A voitu se o cunoscu asia cum e, incapabila de a cadea în slabiciune, ca e mai multu padita contra reului prin respectulu, tinereti'a și recunoscenti'a ce are pentru lordulu Wolsley. Ei bine! voiu iubi-o cum voescu s'o iubescu; voiu fi amicul ei. Si apoi, de nu me voiu potea dedá cu acestu rolu, nimicu nu me împiedeca se plecu maine, poi-maine,

candu voiu voi. Calatoriele, amicul meu, calatorille, éta ce-mi a fostu datu mie; sunt cá Jidovulu Rataciatoru, condamnatu se umblu mereu. Cum me oprucu, mi se intempla vre-o nenorocire; dar nu e asia Scarlate că e o femeie adorabila?

(Va urmá.)

Diverse.

— (Care este casatori'a cea mai ferici-ta?) Candu barbatulu este orbu și femeia muta.

— (O definitiune nimerita.) — „Ce parere ai d-ta despre a dou'a casatori'a a betranulu nostru amicu G... cu domnisióra B...; elu este de 60 ani éra densa de 23?“ — „Mi pare,“ respunse celu întrebatu, „că și candu unu morariu, care mai are se macine numai vre o cateva ferdele de bucate, isi zidesce o móra noua.“

— (Unu consiliu bunu). Proprietariulu unei case superatu pe chiriásulu seu nesolventu ii dise într'o diminétia: „Déca n'ai parale cá se platescu chiri'a, apoi cumpara'ti o casa.“

— (Sententie.) — Pe ómenii cei nobili cá si metalele nobile ii poti cunosce dupa tonulu lor. — Ómenii desierti isi cultiva numai ecsteriorulu lor. — Passiunile sunt ingropatorii, cari ingrópa pe ómenii de vii. — Celu reu este cá si unu carbune care déca si nu arde, totusi te negresce. — Trei lucruri prea multe si trei prea pucine sunt foarte stricacióse omului si acestea sunt: a vorbi multu si a sci pucinu, a chieitui multu si a avea pucinu, a isi inchipui multu si a fi pucinu.

— (Intr'o comisiune) de recrutare unu ficioru voinicu, care cu tóte acestea ar fi voitu se se subtraga dela serviciu, respunse la întrebarea mediculu: déca are vre-unu defectu? „Dá, d-le doctoru, am unu pieptu scurtu.“ „Nu face nemica, defectulu acesta se póte inlatura usioru,“ replica doctorulu, „inbraca-te numai cu unu rocu lungu.“

Arnautii au si doue porturi la marea adriatica, Durazzo (anticulu Dyrrhachium) in pasialiculu Bitoli'a, a carui capitala este Scutari sau Scadar, era in pasialiculu Ianina portulu Prevesa la sinulu maritimu Arta, facia cu istoriculu promontoriu Actium.

Tiparirea cartiloru sacre romanesci cu litere latine.

Ati vedutu ómeni buni, cá in: preasantitulu mitropolitu pimate alu Bisericeii autocophale orthodoxe romane, totu odata cá presiedente ale santului sinodu deschisu la Bucuresci, intre agendele aceluia numerá la locul alu patrulea necesitatea de a se retipari cartile bisericesci cu litere latine, a se curati totuodata limb'a nóstra bisericésca de espressiuni prea invecchite si reu sunatorie, inlocuindu-se cu altele mai romanesci. Aci mitropolitulu pimate mai adaoge in discursulu seu de deschidere: „Acésta idea emissa de noi inca de multu si recomandata de dn. ministru de culte, ati aprobat'o si Frati'a vóstra, si remane dara, cá s. sinodu se cugete seriosu asupra modulu ce'lu crede mai siguru pentru realizarea ei.“

Asia dara s. sinodu decide in anulu Domnului 1878, cá de aci inainte cartile sacre si rituali se se retiparésca cu litere latine si se se curatie „de espressiuni prea invecchite si reu sunatorie“, era gubernulu politicu recomanda acésta reforma in bisericá, dara ide'a si-o revindica insusi mitropolitulu pimate cá idea vechia a sa, pe care inse si confratii sei arhieriei o aprobasera. Si apoi totu se mai dice, cá clerulu Romaniei nu inaintédia pe calea culturai? Trebuieati se'lu cunósceti inainte cu ani 50 sau celu mai pucinu inainte cu 20 de ani, pentru-cá se poteti compara progressulu de astadi cu starea lui cumu remasese dela fanarioti. Au nu vedeti, cá reformele sale actuali saru dintr'odata preste unu secolu si mai bine, legandu prentulu de acelu trecut, in care s'au tradusu mai pe urma cartile bisericesci totu in Romani'a, intr'o limba asia de buna, precum chiaru astadi o scriu prea pucini literati. De aceea dicea bietulu Eliadu adesea mai plangédu: Scrieti, rogu-ve, celu pucinu in limb'a bisericésca, daca nu sciti mai bine; nu ne muscaliti limb'a si mai tare decatu este ea muscalita prin nefericit'a redactare a regulamentulu organicu si a celui ostasiescu (1830—33).

Se dice de comunu, cá tóta preotimea dela tóte religiiunile ante-christiane si postchrestiane sunt conservative cu orice pretiu, pana la estremitati. Ce e dreptu, anume in ceea ce concerne limbele sacre, preotimea din tóta lumea a fostu conservativa pana la atata, in catu mai pe urma, dupa serii de secolu, au ajunsu, cá necumu poporulu, dara nici preotii se nu mai pricepa sau nimicu sau prea pucinu din limb'a sacra, daca nu o invetiá inadinsu, inse si asia comentandu si disputandu asupr'a ei tóta viati'a lor. Asia s'a intemplat cu popórale din Indi'a, Chin'a, Persi'a, asia cu evreii, asia cu limb'a elina la greci, cu limb'a sacerdotiloru (Salii etc.) la romani, cu cea slavica la popórale slavóne. Cu cátu o limb'a bisericésca era mai vechia, mai neintielésa si misteriósa, cu atátu ea era considerata mai santa, caduuta din ceriu. Preste acésta, popii se si mai temeá, cá daca o va pricepe poporulu, va perde din respectu cátra religiiune.

Nu asia clerulu romanesc. Elu spune susu si tare, cá nu'si teme intru nimicu veritatile religiiunei sale de lumin'a dilei. Preste acésta elu voiesce, cá acelea veritati se ajunga cátu mai curendu si mai siguru proprietate a natiunei prin midiu-locirea limbei nationale, curatite inse de vechituri si de cuvente ce sgáriia si mai rupu urechi'a romanescá. Si candu se apuca clerulu romanesc de acésta reforma epocale? Elu se apuca intr'unu timpu, pre candu una scóla reactionaria, ce 'si aróga siesi titulu de directiune noua, sub pretextu cá principiulu foneticu facilitédia baiatiloru invetiarea limbei, tinde a restaura la romani slovele glagolitea, era sub pretextu cá poporulu nu pricepe terminii noi (?), aduna érași tóte vorbele vechi slavonesci, rancede, scóse care din chrisóve bulgaro-slave niodata intielese de poporu, care imprumutate dela „pahontii“ muscalesci, le amesteca apoi cu turcesci, cá, alisverisiu, alaiu, amanetu, bacsisiu, baslu, biná, boiá, boccea, vechilu, dalcaucu, zaifu, zarifu, zacherea (victualii, proviantu, cerealii), zebra, zarafu, ianatu (ura, rancuna), cazanu (caldare), calabalicu, caldarim (petrisiu, pavagiu), nacht (in natura), cárd (turma, céta, trupa), olacu (posta), peschiru (stergariu, stergura), pesinu (indata, bani pesini, bani numerati) etc. etc. si apoi cutédia a sustiné, cá acésta este adeverat'a limba romanescá.

Gloria tie cleru superioru alu Romaniei, cá

te-ai decisu a intempera si infrunta acea reactiune, mai periculósa acuma, decátu ori-candu alta-data, si cu acésta totu-odata ai enuntiatu in facia si audiulu lumei chrestiane, cá comuniunea dogmatica cu alte popóra nu te mai impedeá intru nimicu, ba tocma din contra, te indemna si obliga, cá se declari si se faci biseric'a ta: nationale romanescá intru tóta puterea cuventulu.

Este 100 de ani, de candu calugarii din Blasiu se incercasera mai antaiu se scria romanesc cu litere latine; acelora inse li s'a disu: O faceti acésta cu scopurile vóstre religiose, spre a uní pe romani cu biseric'a Romei vechi.

Sunt 67 de ani, de candu Petru Maioru a demustratu, cá una e limb'a si literatur'a, dara cu totulu altuceva e religiiunea si dogm'a, prin urmare a le confundá, este sau stupiditate sau reutate.

Sunt 34 de ani (1844), de candu consululu generalu Dascoff a pretinsu dela Domnulu Munteniei Georgie Bibescu, se oprésca pe Eliadu cá se nu mai tiparésca Curierulu de ambe sexe cu litere latine, era lui Baritiu 'ia disu acelasu consululu, in Augustu alu aceluia anu in Brasiovu, in presentia protomediculu dr. Mayer, cá si Eliadu si toti cáti au inceputu se scria romanesc cu litere latine, sunt nisce nebuni, cá-ci limb'a romanescá nu este decátu unu dialectu slavu si trebuie se fia scria cu litere slavóne.“

Dara Escelentia, limb'a croatiloru, a sloveniloru austriaci, a boemiloru, a poloniloru, sunt totu dialecte slave si se scriu cu litere latine; era a nóstra, se erti, nu este limba slava.

Dascoff (rastitu). Ce'mi spui mie de croati, poloni? Aceia sunt catholici. Si apoi Eliadu nici nu are abonati. Elu a mintitu Hospodarulu cá are 600. Nu este adevératu; eu sciu. Leben Sie wohl.

(Conversatiunea curgea nemtiesce, pe strada, dinaintea ospelului „la Coróna“).

24 de ani au trecut, de candu literele latine au fostu anatemisate prin episcopii serbesci.

19 ani sunt, de candu gubernulu romanesc a introdusu prin decretu scrierea cu litere in afacerile tieriei.

16 ani numeramu, de candu presiedintele Asociatiunei transilvane a declarat in adunarea dela Brasiovu cu tóta solemnitatea, cá va dá ordinu, cá in diecesea sa (acum archidiecece) se scria toti cu litere latine dupá sisthem'a etimologica. Totu 16 ani avemu, de candu in Iassi si Bucuresci a inceputu a se traduce bibli'a din nou si a se tipari cu litere latine. De atunci s'au publicatu mai multe carti religiose cu litere, s'a preparatu adeca calea pentru acestea dile mari. Din acelea traductiuni preparative noi vomu reproduce unele probe, specimine, sub rubric'a literaturai, cu inceputulu anulu nou.

Limb'a magiara si limb'a russésca in lupta decisiva.

In diet'a Ungariei dela a 1836, adeca inainte cu 43 de ani, carturarii si politiciii au provocatu lupt'a de limbi prin estermizarea limbei latinesci neutrale si o au continuatu, pana ce in 1848/9 se prefacu in lupta sangerósa. In periodulu absolutismulu acea lupta nu cá incetase, dara se affá in specie de armistitiu, pentru-cá dela 1861 si mai virtosu dela 1867 incóce se se inferbente din nou cu inversiunare mai cumplita decátu au fostu in acestea tieri nefericite chiaru si persecutiunile religiose. Li s'a disu de mii de ori, cá actiunea provóca reactiune; pressiunea repressalii. Li s'a observatu totu-odata, cá nici-unu poporu chrestianu, carele au apucatu se'si aiba literatur'a sa celu pucinu bisericésca, nu mai póte fi desnacionalisatu, nici estermnatu. Au fostu reflectati la legile naturei, ale ratiunei si humanitatiei, cá si la ale prudentiei. Nimicu nu au folositu; ei au provocatu pe secolulu alu 19-lea la lupta, ei singuri, singurei.

Mesurile de magiarisare cáte s'au luat pana acuma, n'au fostu de ajunsu. Ministrulu-presiedente Tisza publicá de dato 20 Decembre unu decretu, prin care desfiintédia tóte sigillele comuneloru, mai vechi si mai noue, cáte au inscriptiuni in vreo alta limba a patriei, si comanda sigille noue esclusivu in limb'a magiara. (De altumentrea sigillele nemagiare fusesera cassate si mai de inainte, de si mai multu pe sub mana). In acelasu timpu ministrulu de culte si instructiune anuntiá Camerei legislative, cá elu are gata proiectulu de lege, in puterea caruia trebuie se se introduca in tóte scólele comunali ale toturoru nationalitatiloru si confessiuniloru limb'a magiara cá studiu obligatu. Asia, cá studiu obligatu la scolari de cáte 6 pana la 12 ani. Tóte diariile magiare, cu semioficialulu

„Ellenör“ in frunte, felicitédia intre aplause pe ministrulu Trefort pentru acésta mesura fatale.

„Cuiu prin cuiu se scóte afara“, dicu serbii. In aceleasi dile Scupcin'a (diet'a) Serbiei adunata nu la Belgradu sau Craguievatiu, ci in vechi'a cetate istorica Nissa, incorporata de cu rendu, in adress'a data la cuventulu de tronulu alu principelui Milanu Obrenovicu IV declara susu si tare in facia Europei, cá Serbi'a nu va pausá, pana ce nu va intruni pe natiunea serbésca intréga sub sceptrulu Obrenoviciloru; ceea ce diariile magiare esplica (precum si este), cá Serbii sunt decisi a trece órecandu si Dunarea, spre a incorporá si pe Serbii din Slavoni'a si din unele parti ale Ungariei. („P. Napló“ s. a.)

Pre candu resuna acea adresa serbésca totu asia de fatale cá si legile magiarisatórie din Buda-Pesta, ministrulu de culte alu Serbiei se întórse dela St. Petersburg la Belgradu si Nissa cu conventiune noua inchiáeta intre ambele gubérne, in puterea careia Serbi'a se obliga a introduce in tóte scólele sale limb'a russésca cá studiu obligatu, si inca asia, cá dupa diece ani tinerimea se o scia atátu de bine, cátu de atunci inainte se póta asculta si prelegeri scientifiche in aceeasi limba russésca. De alta parte gubernulu russescu se obliga a trimite in Serbi'a ori-cáti professori se voru cere, totu-odata se numere la bugetulu instructiunei din Serbi'a pe fia-care anu cáte 60 mii de ruble cá subventiune!

Intre Bulgari limb'a russésca si literatur'a ei este introdusa mai bine cá de ani 30. Serbii inca o invetiá si mai inainte, nu inse cá obligata. Odata introdusa limb'a tiariloru in Serbi'a, nu mai esiste putere omenésca se o póta opri la Dunare, cá se nu tréca la Serbii de dincóce. Mai multu: La rutenii locuitori in Ungari'a superioare, de cátra Galiti'a, s'au infintiatu doue diarie in limb'a russésca; apoi sciutu este, cá in Galiti'a mai multi carturari ruteni cultiva cu multa predilectiune limb'a Russiei si literatur'a ei, care ce e dreptu, din tóte dialectele slave, afora de limb'a polóna, este cea mai inaintata.

Amu ajunsu intr'o epoca minunata si póte decisiva, si scól'a nóstra noua reactionaria isi affá timpulu celu mai oportunu, in care se voiésca a ne muscali dulcea limba.

Muscalii nu voru se suferé nici macaru, cá drumulu de feru dela Belgradu la Nissa se'lu faca compani'a austriaca a baronului jidovu Hirsch, ci ei au formatu alta compania in St. Petersburg, cu scopu de a edificá calile ferate in Serbi'a in terminu de trei ani.

Semne mari a le timpului!

Ungari'a.

Buda-Pesta, 25 Decembre. Dupa desbateri infocate si pline de scandale, si dupa-ce se adoptara cu óresicare majoritate proiectele cele mai inportante ale regimulu, anume cele relative la ocupatiune si annexiune, in fine diet'a se prorogá pana dupa serbatori, pentru-cá deputatii se'si mai reuléga puterile la certe noue. Intr'aceea poporatiunea tieriei isi va manca colacii si carnatii Craciunulu pre cáti ii voru avea, si pana in 31 Dec. va plati restantiele de contributiuni, de buna voia sau prin executiune. Atátu numai, cá dupa cum ne asigura ministerialulu „Pester Lloyd“ Nr. 356, restantiele de contributiuni directe din anii 1876 et 1877 s'au urcatu era, in mani'a cumpliteloru executiuni, la sum'a enorma de 23 milióne florini, aprópe la 58 milióne de franci; era Croati'a, mic'a Croati'a, ale carei contributiuni directe sunt numai 4½ milióne pe anu, are restantie de 7 milióne. Cu alte cuvente, s'ar potea dice, cá Croatii mai bine de 1½ anu nu mai platescu contributiune directa, cá-ci pre candu platescu din restantie, remanu datoru cu cele curente, sau vice-versa. Ce mai situatiune romantica! De altumentrea cifre cum sunt acestea, merita cá se le cercetamu érași mai de aprópe.

— Discursulu parlamentariu alu esc. sale domnului Archiepiscopu si Metropolitu gr. res. orthodoxu Mironu Romanulu, tinutu in siedinti'a corpului Delegatiunei ungueresci in cestiunea ocupatiunei militare a Bosniei si Hertiegovinei. Acelu discursu a fostu pronuntiatu in 14 Decembre, precum se intielege de sine, in limb'a magiara, si s'a publicatu in traductiune romanescá numai la 26/14 Decembre in diariulu archidiecesei „Telegrafulu romanu.“ Traductiunea ingreunata fórte prin natur'a limbei magiare, potea se fia totusi pe alocurea multu mai neteda, era unele cuvente, precum de es. pruritu (romanescu mancarime, potentate pl. fem. dela potentatu etc.) se potea incongiurá

prea bine. Ea coprinde în „Telegrafulu rom.“ 9 secțiuni de colóna.

Mitropolitulu oratoru în exordiu combate pasiunea, mancarimea ómeniloru de a face oppositiune reutatósa, éra apoi intrandu în cestiune, constata mai antaiu, că în Ungari'a opiniunea publica este în contra ocupatiunei, și că anume rass'a specifica magiara, care se tine în cătuva rudita cu turcii, își vede periclitare interesele și chiaru existenti'a sa, deca nu mai multu, în positiunea sa de natiune dominantă; de alta parte inse poporatiunea intréga simte greu sacrificiele de sange și de bani impuse prin ocupatiunea provinciiloru turcesci, se teme cu totu dreptulu și de mai mari. Dara multi se temu de unu reu și mai mare, că adeca inmultindu-se elementulu slavu în monarchi'a austro-unguésca, elu va esi pe de asupra și prin a sa preponderantia, va periclitá nu numai existenti'a natiunei magiare, ci și a celorlalte neslave. Preste acésta, se mai trage la indoiéla și sincer'a bunavointia a unor „potentati“ (domnitori, staturi, poteri) cătra monarchi'a nóstra, mai alesu că una din poteri (Franci'a?) inla nu e în stare de a face sacrificie pentru ecuilibrulu europénu.

De aci mitropolitulu își desvólta opiniunile proprii dicundu, că de si în cestiunea de facia este îngrijatu și esc. sa, totusi spera că situatiunea politica se va limpedi și îngrijirile publiculu voru disparea. Dara dupa convingerea prea S. sale, domni'a turcesca din Europ'a sustienuta în secolulu nostru numai în modu artificiosu, nu se mai póte sustienea nici chiaru între miediunile trase ei prin tractatulu de la Berlinu; dissolutiunea Turciei va fi unu evenimentu deplorabile pentru monarchi'a austro-unguésca, dara poporulu turcescu cu fanaticismulu seu religiosu nu póte incapea langa alti. Acésta o știu toti căti cunosc Orientulu de aprópe.

Dupa aceastea inse mitropolitulu combate în termeni tari scopurile politice rusesci; afla că ruin'a Turciei este accelerata prin Russi'a, care sub pretestu de a liberá pe crestini, voiesce se'si intinda domni'a sa antiliberala preste totu Orientulu. Acelei poteri ia succesu a'si realizá în mare parte scopurile sale, a spartu pe Turci'a și o a inbutatitu, a creatu din ea staturi mai multu sau mai pucinu independente, precum e Serbi'a, Muntenegru, Bulgari'a, Rumeli'a orientale, éra ea insasi s'a intinsu până la Dunare. Aci apoi oratorulu trecendu la Romani'a, cuventa despre densa cu multa dorere aratandu, cumu acésta tíera de rassa latina facu Russiei în momentele cele mai critice servitie essentiali, cumu inse „Romani'a fu sguduita și scósa din acea positiune însemnata dela Dunare, a carei padire i s'a fostu concediatu prin tractatulu de Parisu, în interesulu ecuilibrulu europénu“, éra în locul teritoriulu luat i se dete Dobrogea, a carei organizare și civilizare o va costá prea multu.

Russi'a, continua oratorulu, pórtá în Orientu politica panslava, este foculariulu principale alu panslavismulu, inamica declarata a libertatiloru și a constitutionalismulu; de aceea densa este fórté periculósa pentru monarchi'a nóstra. Dara asupra fapteloru complinite disputamu în desiertu. A facutu bine sau reu ministeriulu de esterne până acuma, nu mai întrebamu, ci șe vedemu ce e de facutu de aci înainte. Cestiunea cea mare orientale inca nu e deslegata și nici ca va fi, pre cătu tempu mai sunt turci în Europ'a. Tractatulu de Berlinu dupa mitropolitulu oratoru „este numai unu armistitiu pe unu timpu nedeterminatu, care va dura numai până candu tierile fatigate în resboiu își voru reculege poterile pentru lupte noue.“ Totu asia, rectificările de frontieră sunt numai provisorii. Din aceastea cauze interesulu monarchiei nóstre cere, că se fia bine preparata pentru evenimentele viitórie.

(Va urmá.)

Correspondentie particularie ale „Observatoriulu“.

Beiusiu lun'a Decembre 1878.

Onorate Domnule Redactore!

Pe langa politic'a de tóte dilele, ce resulta din marea cestiune orientale, pe la noi mai preocupá în gradulu primu spiritele, starea dominiulu episcopescu Beiusianu, și traganarea denumirei episcopulu romanu gr.-cath. de Oradea mare.

Constatu cu bucuria, că în asta privintia parerea civililoru este un'a cu a clerulu.

De-si în baseric'a gr.-cath. lipsesce și umbr'a de autonomia, și fára de acésta n'au atingere constitutionalile civili și basericani, neci în comuna, neci în propopiatu, neci în diecesa, (că-ci precum vedemu, de-si mireni sunt oile cuventatórie ale basericei, totu n'au cuventu în ea) — priu convenirile sociali și fratiesci, totusi mai avemu ocaziune de a discuta și ventura câte-odata și trebí referitóre la baserică și diecesa, și astmodu ni cunóscemu parerile și dorintiele.

Ce reu provine din acea imprejurare, că basericei gr.-cath. nu-i se dá ocaziune de a'si manifesta dorintiele sale pe o cale organica, că semnu alu vietiei sale, s'a

potutu vidé mai de aprópe prin venirea nedorita a episcopulu Olteanu la Orade, carele precum suntemu informati, venise chiaru în contra protestulu facutu de mitropolitulu. — Legitimitatea resensulu generale s'a documentatu prin urmarile funeste, aduse de regimulu lui Olteanu, asupra diecesei . . .

Daunele ce a causatu averiloru episcopatululu, precum s'a descriu de já si de alti, se urca la 102.000 fl.*) Gubernulu sub cuventu, ca acestu deficitu se se restituie din venitele intercalari ale dominiulu, are intentiune, pe cum se vorbesce prin cercuri bine informate, se mai tiena episcopatululu în vacantia în decursu de trei ani.

Acésta fama a produsu unu resensu generale în intréga Diecesa, din motivele produse mai la vale.

Sub tempulu vacantiei scaunulu episcopescu, administratoréle averiloru episcopatululu, — la noi alu Dominiulu Beiusianu —, este capitulu (Corpulu canonicale) éra venitulu intercalare din dominiu, adeca pre cătu tine vacantia scaunulu episcopescu, pe basea dispositiuniloru regesci are destiniunea se încarga în fundulu vidu-orfanale alu preotiloru diecesani și nu cá din acelea venituri se se plátésca deficite, cari pe langa contról'a pretinsa a ministerulu Cuitelor nu trebuia se se întemple. Ministerulu inse pune vin'a pe Capitulu, pentru-ce n'a impedeatú risipele repausatulu episcopu? Cu alte cuvente, de ce nu s'a oppusu vointiei acelu Olteanu, carele în furórea patriotismulu seu falsu, éra atotu-potinte inaintea gubernulu; și de te impingea pecatulu se aibi cu elu vre unu conflictu, aci iti aruncá s'gard'a „Dacoromanismulu“ în grumazi, apoi neci ca'ti mai trebuiá alta perire inaintea auctoritatiloru publice!

Si totusi acestu inaltu ministeriu, carele incareá respunderea urmáriloru rele în spinarea Capitulu, cu total'a delaturarea a acestuia, fára că se'i céra opiniunea în meritulu administrare dominiulu, fára că se lu întrebe despre o modalitate correspunditória la întregirea deficitelor dominiali, face de sine dispusetiuni „discretionarie“ prin denumirea Dnulu St. Nedeczky de officiale supremu în dominiulu episcopescu; acelu Nedeczky, carele nu si-a inpletitu cununi de lauru cu deregatorirea sa în domeniile fondulu religiunei, — acelu Nedeczky, de carele insusi Olteanu a fostu silitu, în contra legaturéi amicali, a se desparti și precum se scie, nu din caus'a prosperárei economice a dominiulu, în carele earasi este rehabilitatu . . .

Precum observamu pe aici prin Beiusiu, acestu dnu officiale i s'a datu poterea de susu . . . a zidi până la o summa, cum se vorbesce, de 90.000 fl. — si fiindu ca nu sunt bani, ci numai datorii, trebue se i se procure inprumute; cá-ci vedi bine, dupa regulele economice deca esti ingreunatu de datorii, se faci la datorii și se zidesci; cá-ci atunci de siguru esti pusu în petióre (??).

Pe langa o procedura cá acésta dominiulu Beiusianu isi va limpedi datorile sale la arderea luméi! și până atunci diecesanii potú se totu astepte denumirea episcopulu, cá Evreii pe Messia. Intre aceastea dominiulu Beiusianu a devenitu unu institutu de conservare pentru o familia protegiata; fondulu veduveloru și alu orfaniloru remane spoliatu de uniculu seu venit; în fine mai lipsesce și alte ajutorie de cultura, cá-ci unu episcopu ori-cátu se fia ratecitu din calea buna, totu mai întinde din mana la unele institute unanitarie de ale diecesei, fia ajutoriulu cătu de modestu; prin vacantia scaunulu eppu, aceste institute sunt despoiate de ajutoriele pie.

Apoi la tóte aceste lumea mai dice: „deca parintescu gubernu nu ni dá, incai se nu-ni ie ce avemu.“

La audirea acestora blandulu nostru Capitulu si-a reculesu poterile amortite, și, este unu secretu publicu, cá a remonstratu la inaltulu gubernu pentru delaturarea reiloru imminente și pentru denumirea episcopulu.

Ce va urma din acésta, vomu vidé la tempulu seu. Publiculu nostru romanescu multu regreta și acea imprejurare, cá din provinci'a nóstra metropolitana, mare cătu o tíera, nu se afla unu sufletu de romanu aplicatu la inaltulu ministeriu de culte, carele avendu connexiuni cu diecesele, se póta câte odata dá informatiunile necesarie la locurile competente și la tempulu seu.

De altumentea în tóte locurile si forurile patriei suntemu sistematicé ignorati . . . și noi totusi iubimu acea patria, dela ale carei altarie marii ei „auguri“ ne alunga; acesti auguri inse voru trece, pe cum trece ap'a, și petrile remanu.

Pentru aceea noi: Se stamu bine, se stamu cu frica, aducéndu sacrificiele nóstre, pentru pacea comuna . . . Unu romanu gr. cath.

Not'a redactiunei. Nu pentru domnulu correspondente, ale carui sentimente romanesci și totuodata patriotice n'au nici-o trebuintia de reflexiunile nóstre, ci cu totulu pentru alti ómeni simtíma necesitatea de a le trage și cu acésta ocaziune luarea aminte la unele inpregiurari. Publiculu romanescu din Ungari'a regreta, cá nu (mai) e aplicatu nici-unu romanu la ministeriulu cultelor, cá se póta dá câteodata informatiuni. Daca acestu regretu (parere de reu) s'ar manifestá din partea romaniloru transilvani, li s'ar respunde precum s'a mai intemplat: „Pasivistii și dacoromanistii afuristi nu potú avea locu inlainturulu vreunui ministeriu unguerescu, locul lorú este la Bucuresci.“ Dara ce se póte dice mai virtosu despre romanii din diecesele Aradu și Oradea? Ómeni mai supusi, mai ascultatori și cuceiriti nu are gubernulu unguerescu pe totu teritoriulu Ungariei; cá-ci pucinele exceptiuni nu se potú prefaca nicairi în regula. Si totusi gubernulu nu mai afla unu singuru romanu din tóta Ungari'a, cá se'i merite încrederea și se fia aplicatu, unde? în ministeriulu cultelor si alu instructiunei publice, nu în celu de esterne, nu la interne, cá se fia temere de tradarea secretelor statulu, ci numai la culte si instructiune. Monarchulu Austro-Ungariei afla în armat'a sa barbati romani curati, cá generalii Doda și Guranu, cá alti cátiva coloneli, locotenenti și maiori, totu romani, demni de tóta in-

*) Ni se pare cá în acésta suma nu sunt computeate spesele posteriori de comisiuni, executiuni, „Nedetzkiene“ etc. Red.

crederea Sa. cá se'i puna nu numai în fruntea unor regimente, ci se 'i applyce chiaru în statulu majoru, în functiunile cele mai delicate. Si Acelasiu monarchu aflase pe atáti romani demni cá se'i applyce în ministeriu, la cancelari'a curtiei, la gubernulu transilvanu, la curtea suprema, cu rangu de presiedenti, vicepresiedenti, membrii ai Curtiei, consiliari, secretari. Asia, monarchulu ii aflase, éra ministrii nu'i mai afla nicairi, si de va mai merge totu dupa acésta sisthema, se dea Ddieu cá noi se remanemu în acestu punctu de tóta minciun'a, dara va veni timpulu, candu în clerulu romanescu intrégu nu voru mai afla unu singuru preotu romanu curatu, care se mai merite a ocupa vreunu scaunu episcopescu. Au nu éra pe aci, cá în a 1868 dupa alegerea episcopulu dela Gherla la scaunulu metropoliei de Alb'a-Iuli'a, acolo se'i succéda unu ruthénu? Au scapatu atunci cá prin urechile acului; planulu inse nici-decumu nu e datu uitarei. Apoi în cătu pentru gr. catholici este sciutu, cá li se respunde regulatu: Sunteti una cu rom. cath., ei ve representa preste totu, nu aveti trebuintia de alti representanti. Ar fi cu totulu alu-ceva, candu ministru de culte s'ar face, de es. evreulu Wahrmanu. Pána ce nu se întempla asia ceva, taca-ve gur'a, nu ne mai inpuieti urechile cu secaturile vóstre. Ce romani? Aici nu este nici-unu romanu, în Ungari'a sunt numai unguri, adeca magiari și punctum.

Sciri diverse.

— (Instrumentele musicale ale poporulu romanu.) Aflamu, ca autorele Almanachulu musicalu domnulu Teodoru T. Burada, neobositulu cercetatoru alu musicéi romane din tempurile cele mai vechi pana în presentu, cu multa osteneala și sacrificii materiale a inavutitu museulu nationalu din Bucuresci, cu o colectiune fórté preciósa de diferite instrumente musicale, întrebuintiate la poporulu romanu, și cu modulu acesta, a doveditu, ca Romanii din diferite localitati, nu numai ca au avutu o musica nationala, dar' ca prin multiplele instrumente din care se compune colectiunea d-l Burada a sciutu a esprimá și propagá acésta musica nationala în poporulu. Cá ori-care romanu cu sentimente nationale, ne-amu interesatu de a cunóscé în amenuente acésta colectiune, și marturisimu, cá numai dupa invingerea unor mari greutati, fatia cu modestia collectorulu, amu pututu obtiené list'a instrumentelor daruite museulu din Bucuresci. Instrumentele în vorba sunt produsulu industriei poporulu; cu tóte aceste, observandu mai multe din ele, amu vedutu ca sunt lucrare cu fórté mare îngrijire, potemu sustiené ca sunt elegante. Pe catu amu potutu aflá, ele sunt de o-camdata adunate numai diu Bucovin'a, Basarabi'a și Moldov'a, remaindu cá, pentru complectarea acestu tesauru nationalu, d-l Burada, în var'a viitoare, se cutreere si cele-lalte parti locuite de Romani, și anume: Romani'a de peste Milcovu, Transilvani'a, Banatulu, Temisian'a și alte parti de peste Dunare, unde sunt Romani, precum si Dobrogea.

Dupe informatiunile luate, d-l Burada în curendu va inavuti si museulu nationalu din Iasi cu o asemenea colectiune cá si cea din Bucuresci. Apreciamu perseverantia d-lui Burada fatia cu însemnatatea întreprinderi domniei sale; ii tienemu séma de greutatile și sacrificiele materiale pe care le face în interesulu desvóltarei culturei nationale. Ii multiamimu pentru acésta neobosita vigilantia în desteptarea sentimentelor de cultura nationala, si-lu rugamu, în interesulu nationalitatii romane, se termine oper'a inceputa cu atata succesu.

Pentru cunoscintia în genere a Romaniloru si în specie a celoru ce se ocupa atatu cu literatur'a musicala, catu si în specialu cu acésta frumósa arta, publicamu, dupe cum urmédia, list'a de pe colectiunea instrumentelor daruite pana acuma de d-l Burada museulu nationalu din Bucuresci:

4 Buciume de diferite marimi si forme; 1 Cornu; 7 Cavaluri sau fluieri ciobanesci, unele cu rostu, cate cu 6 borte; 1 Cavalu cu 5 borte; 1 Telinca; 5 fluieri germanate de diferite marimi si forme; 1 fluieru cossitoritu; 1 fluieru cu siepte borte; 1 fluierasiu cu cincí borte; 1 fluierasiu de osu de vulturu; 1 fluierasiu de cossitoru; 1 fluierasiu de alama; 4 fluierasie de diferite marimi, unele cossitorite; 4 Triste de diferite marimi de trestie si de cucuta; 4 Mosóre de diferite marimi; 2 Cimpóie unulu cu carava gemanata, celaltu cu carav'a simpla; 1 Buhaiu; 1 Nai; 1 Violina; 1 Ghitara; 1 Canonu, 5 Vase de lutu cu siueratóre. 49 Instrumente în totulu. — (Curierulu.) —

— De serbatorile craciunulu gregorianu (pe aici ii dicu nemtiescu!) avuramu geru aspru si secu. În alte parti a fostu aceeași amblare a timpulu, éra pe alocurea s'au aflatu si ómeni inghiatiati. Asia la Gyöngyös în Ungari'a unu barbatu și una femeia au remasu morti de frigu. Beti de vinarsu, inbracati reu, cadiendu adormu sub ceriulu liberu si nici cá se mai scóla.

Omenii totu nu mai invetia mente cu lumin'a de petroleu. Ori nu sciu se aprinda, sau se stinga lamp'a în regula, ori ambla cu ea încóce incolo, se restórna si atunci e vai de sufletele lorú. Unele femei móce si nauce voindu se puna petroleu în lampa, tórna în ea pre candu arde, si asia se aprinde si celu din cana; atunci apoi mórtea cea mai crancena este, mai multu cá sigura. Ori intiepeniti lamp'a la unu locu fixu, ori mai bine ardeti luminari, fia si mai scumpe; éra unde sunt prunci la casa, în totu casulu trebue se aveti câte o suta de ochi.

— (Excomite supremu aruncatu în temnitia). Acésta se întempla mai deunadi lui Christoforu Bezerédi, proprietariu în Ungari'a, fostu înainte cu cátiva ani comite supremu. Elu fusese cerclatu pentru mari insielatiuni, inse dupa optu luni abia acuma pusera man'a pe elu în B.-Pesta.

— (6000 fl. si 1200). Sciti cá br. Orbán si red. N. Papp s'au duellatu mai deunadi. Acum inse Papp dete la lumina una epistola originala a lui Orbán din Iuniu 1872, în care elu se rogase de Onor. Comitétu

electorale alu opoziției Tiszaiene de atunci, că se trimita la orașului Curteniei scuciesci (Székely Udvarhely) numai șese miișore florini, că se inpartia la „cinstiții“ alegatori, se'i dea și lui ad personam numai 1,200 fl. inprumutu, că-ci sciti dvóstra, dn. baronu ducea lipsa de ei. Cu acésta ocașiune P. Napló spune cu omnia buna: Se nu mai ascundemu cuiele in sacu. Éca asia, tóte partidele fóra picu de ceștiune amu inpartitu sume enorme de bani, că se cumparamu suflete; chiaru de legea cea noua pedepsitória ne-amu scitu apará sub diverse preteste. Multime de candidati s'au saracitu cu totulu, éra pe poporu l'amu demoralisatu cumplitu; ne prostituíramu in ochii lumei, aratandu că nu suntemu matori pentru libertati constitutionali. Batjocurile cele mai mari s'au intemplatu totudeana in Transilvani'a... — (Gazeta magiara in Bucuresci). Cunoscutul ebreu ungurescu Lud. Vándori, care alergase totu anulu prin Transilvani'a, candu batendu'si jocu de romani in diariile din Clusiu, candu netedindu'i că se prenumere la unu petecu de diariu ce era se dea in Segisió'a, s'a intorsu éra la Bucuresci spre a'si continuá diariulu inceputu la 1877, in care dascalía pe romani cá se'si bage mintea in capu.

Congresului Orientalistiloru.

Alu patrulea Congresu alu Orientalistiloru, care s'a ținutu in acestu anu la Florenti'a, a realizatu scopulu si a justificatu inportant'a unui adevratu Congresu scientificu, mai multu de catu celelalte trei, ținute successivamente la Londr'a, la Parisu si la Petersburg, bá mai multu chiaru decatu tóte Congresele istoricofilologice internationale in genere, ca-ci elu a reusitu celu d'anteiu a reuni si a pune in contactu unii cu alții numai pe specialisti, respingendu din șnulu seu cu desevarsire pe ori ce diletantu, pe orice fluturasu dintre aceia ce se credu speciali in tóte, pe simplulu temeiu ca nu sunt speciali in nimicu.

Biuroulu acestui Congresu isi alesese mai d'inainte in fiecare tíera cate unulu seu mai multi delegati, cunoscuti intr'unu modu europénu prin lucrarile loru asupra lingvisticei generale seu asupra limbelor orientale in specie. Acesti delegati aveau dreptulu de a recomandá membri pentru sesiunea Congresului, nu altmintrelea in sa de catu comunicandu in acelasu tempu biuroulu indicatiunea scrieriloru speciale, publicate de catre cei recomandati. Cu acestu chipu nici unu profanu nu putea se petrunsa in Congresu.

Din partea Romaniei, se scie ca delegatulu, alesu de biuroulu Congresului si confirmatu apoi oficialmente de catre guvernulu nostru, a fostu d. B. P. Hasdeu, care, la rendulu seu, a recomandatu de membru pe d. dr. Barbu Constantinescu, cunoscutu prin lucrarile asupra limbii tiganice, lucrari aprobate cu caldura de catre ilustrulu Miklosich, unulu din cei mai mari tiganisti contemporani.

Congresulu s'a deschisu la 12 septembrie sub presiedintia de onóre a Altetei Sale Regale simpaticului Amadeu, duce d'Aosta, fostu rege alu Spaniei, care a dou'a di a datu unu prandiu in Palatul Pitti la cei mai principali membri ai Congresului; d-lui B. P. Hasdeu, cá reprezentante alu Romaniei i s'a datu la mésa alu síeptelea locu langa ducele, alaturi cu celebrulu ligvistu Ascoli.

Preste totu au fostu intr'uniti in Florentia cu ocașiunea Congresului vreo 120 de lingvisti si orientalisti, dintre cari cei mai de frunte, afara de Ascoli, au fostu: Amari, Benfey, De Gubernatis, De Rosny, Flechia, Von der Gabelenz, Justi, Legge, Lenormant, Maspero, Oppert, Renan, Roth, Sayce, Schiefner, Vambery, Weber, etc. Toti erau inpartiti in urmatóarele síepte sectiuni: nordafricana, semitica antica, araba, lingvistic'a generala si eratica, indiana, altaica si chinesisotibetana. Pentru a aretá cu cata serioșitate s'au constituitu biururile acestoru sectiuni, ajunge a spune, ca unu Ascoli era numai vice-presiedinte alu sectiunii lingvistice generale, unu Oppert numai vice-presiedinte alu sectiunii semitice, unu Weber numai vice-presiedinte alu sectiunii indiane.

Cei doi reprezentanti ai Romaniei, ambii inscrisi in sectiunea lingvistica, au prezentatu Congresului ultimele loru lucrári in acésta ramura, anume d. B. P. Hasdeu oper'a sa „Cuvinte din betrani“, iar d. dr. B. Costantinescu: „Probe de o limb'a si literatura a Tiganiloru.“

In privint'a acestei din urma, íeca ce dice buletinulu șiedintiei Congresului dela 17 Septembrie 1878:

„D. dr. B. Constantinescu comunica sectiunii planulu lucrării sale despre Dialectele tiganice din Romani'a, o lucrare in privint'a careia memoriulu seu tiparitu si prezentatu Congresului se póte considerá cá o prescurtare seu embrion. Colectiunea, cu care d-sa se ocupa, ofera unu interesu nu numai filologicu, dar' inca lingvisticu si literaru. Cá proba de acésta asertiune, d-sa citește unele pasagie din cantecele tiganesti cele tiparite, traducendu-le in limb'a germana si insotindu-le de observatiuni lingvistice si gramaticale. Colectiunea intréga, pe care d-sa o posede deja, trece preste 3,000 de cantece.“

„Adunarea primeste cu aplauze espunerea oratorului.“

„Vice-presiedintele, profesorulu Ascoli, multiameste d-lui dr. Constantinescu pentru inportant'a sa colectiune, sperandu ca din vast'a lucrare, cu care se ocupa, voru resultá fórté mari pentru studiele lingvistice in genere si pentru aprofundarea, atatu de grea inca si atatu de pucinu incercata, a dialectelor tiganesti in specie. Cá lingvistu in sa, isi permite de a face o usióra observatiune fonologica. Form'a casului sociativu rumeia nu i se pare a fi o forma speciala cu suffixul ya, ci este o simpla amplificare a vocalei din form'a anterioara rume-a (rume-ha, rume-sa) revenindu prin urmare totu la suffixulu sociativu sa.“

Catu priveste despre d. B. P. Hasdeu, éca ce dice ilustrulu Angelo de Gubernatis in Nuova Antologia dela 15 Octobre 1878, cea mai mare revista literara italiana, unde, dupa ce vorbise despre betranulu viconte Strangford, reposatu de curendu, continua apoi in urmatoriulu modu:

„Unu altu savantu, a carui eruditiune este de asemenea admirabila, dar' care, pentru noroculu nostru, e inca viu, tineru si plinu de activitate, este profesorulu romanu Hasdeu, care a figuratu cu onóre in sectiunea indoeuropéna a ultimului Congresu alu Orientalistiloru. In sarcinatu de catre actualulu ministru alu instructiunii publice, George Chitiu, cu directiunea generala a arhivelor statului, elu se apuca indata a clasificá documentele si, estragendu dintre ele o serie inportanta de cele relative la istori'a limbii romane, celu anteu specimenu bogatu de acésta limba in a dou'a jumetate a secolului XVI si la inceputulu secolului XVII, publica numeroșe testuri, comentate sub raportulu paleograficu si sub celu lingvisticu, in acestu din urma cu concursulu profesorului Schuchardt, sub titulu de: Limb'a romana vorbita intre 1550—1600, unu volumu de 448 pagine. Documentele sunt, in cea mai mare parte, acte de investitura, concessiuni, acte de cumpératóre si de vendiare. Scrise romanesce, dar' cu caractere cirilice, aceste documente aru fi fost inchise pentru studiulu románistiloru, deca profesorulu Hasdeu nu s'ar fi ingrijitu de a le dá si intr'o transcripțiune latina, adnotandu-le totdeodata. Mai pe d'asupra, acésta prima serie a tesauriloru este urmata de doue pretióse glosare. Celu d'antaiu cuprinde unu lungu siru de glose romane, estrase de catre Hasdeu din diferite documente slavo-romane dintre anii 1536—1589 si pe care elu le comenteasa mai cu séma din punctulu de vedere lingvisticu, dar' profíta in acelasu tempu de orice ocașiune pentru a ne procurá notiți'e istorice si literare, pretióse pentru oricare lectoru. Si mai inportantu este glosariulu alu douilea, care contine unu specimenu de dictionariu etimologicu alu limbii romane, precesu de inportante date bibliografice despre órecare glosarie manuscrise romane. In acestu glosariu, observatiunile etimologice ale profesorului Hasdeu, de si pe unele din ele insusi ilustrulu filologu romanu le dá numai cá provisorie, sunt totusi astfelu, incatu toti romanistii trebuie se urese cá Hasdeu se intreprinsa unu intregu dictionariu etimologicu alu limbii romane.“

„Congresulu orientalistiloru — conchide De Gubernatis — ne mai procura placerea d'a cunoșce pe unu distinsu filologu romanu, d. dr. B. Constantinescu, care a prezentatu o inportanta lucrare comentativa despre limb'a si literatur'a tiganiloru din Romani'a.“

In acestu modu, la alu patrulea Congresu alu orientalistiloru, Romani'a a fostu reprezentata nu numai prin nume, ci prin nisce lucrari care au atrasu atentiunea strainiloru. Trebuie se constatamu totdeodata, nu fara mandria nationala, cá Spani'a si Portugali'a, multu mai vechi decatu noi pe terenulu scientificu, n'au fostu

de locu reprezentate, iar' pentru Greci'a si Serbi'a biuroulu congresului nu-si alesese nici macaru delegati.

Affamu in acelasu tempu, ca totu in Florenti'a se publica in acestu momentu, sub directiunea d-lui De Gubernatis, unu mare dictionariu alu literaturii contemporane: „Dictionariu biograficu dela literaturae contemporaneae“, cuprindendu, intre celelalte, 50 de notiție biografice despre scriitori romani in viatia, dintre care cinci voru fi insocite de portrete, si anume: A. S. R. Dómn'a Elisabeta, Dora-d'Istria, d. V. Alexandri, d. M. Cogalnicéanu si d. B. P. Hasdeu. „Romanulu.“

Carti mai noua.

- Bancov J. P., Cantionete: Soldatu romanu la Plevna, Cercelaru, Unchiulu nepotului, Calarasulu. —.50
- Carte de vise sau esplicarea viselor, culeasa dupa mai multi autori [romani, germani si francesi, aranjate dupa alfabetu] —.75
- Codrescu Teodoru, Buciumulu romanu, foie lunara. Jassii. Anulu I. 1875. 4.50
II. 1877. 4.50
- Dictionariu francesu-romanu urmatu: 1. de note scientifiche, etimologice, historice si literare asupra cuvintelor celoru mai inportante ale limbii francesce, 2. de unu dictionariu de locutiuni si frase latine pe care aplicatiunea loru cea frecventa in vorbire, le-au facutu cá se intra in limb'a francesca, in catu astadi cu totii trebuie se le cunoșca. Jassi 1876, circa 125 cóle in 8°, 2 vol. 14.—
- Florescu C., Limb'a floriloru de amoru si amicitia, cadou pentru toaleta dedicatu junloru si juneloru leg. in table tare 30 cr. frum. leg. si aur. 50 cr. —.20
- Lauranu Augustu Dr., Crestinulu greco-catholicu deprinsu in legea sa, manualu catecheticu si istoricu pentru luminatori poporulu cu privire speciala la istori'a desbinarii grecesce, prelucratu dupa auctori aprobati 1.20
- Marianu P. Fl., Tradițiuni poporale romane, brosiur'a prima —.40
- Stefanescu G., Istoria Genevei de Brabant; una din cele mai frumoșe, mai morale si mai instructive istorii a timpuriloru vechi, ilustrata cu 7 gravuri 1.—
- Velceanu M., Doctrin'a fericirii ilustrata prin sentintie filosofice culese din scrierile celoru mai celebri filosofi antici si moderni, cu unu adăosu: Colectiuni de 500 sentintie filosofice —.60

(56) se afla de vendiare
la W. Krafft in Sibiu.

Deja in 16 si 17 Ianuarie

va avea locu tragerea a 86 Loterie a țierei ducale de Braunschweig, atatu de bogata in castiguri, concessionata de statu si garantata. In scurtulu tempu de aprópe 6 luni vinu de a se decide 45,000 castiguri si unu premiu in sum'a totala de

11 milioane 150,000 franci,

intre cari se afla urmatóarele castiguri si adeca in casulu celu mai favorabilu

= 450,000 marce =

mai departe		
1 a 300,000	1 a 25,000	61 a 5000
1 a 150,000	5 a 20,000	6 a 4000
1 a 100,000	12 a 15,000	107 a 3000
1 a 60,000	22 a 10,000	213 a 2000
3 a 40,000	2 a 8,000	523 a 1000
3 a 30,000	4 a 6,000	etc. etc.

Precum s'au ficsatu de catre guvernulu ducal pretiulu pentru classa I este;

1 intregu losu originalu	20 franci
1 jumetate „	10 „
1 patrazu „	5 „

Aceste losuri eu le esp-desu promptu, tramitiendumi-se pretiulu loru in aur, note, timbre postale etc. Ori ce comanda fie ea ori catu de mica va fi efectuatá promptu si catu mai bine si voi alaturá gratis pre langa ori ce comanda planulu officiosu publicatu din partea Directiunii Loteriei ducale, precum voiu tramite catu mai in graba si banii castigati si resultatulu obtienutu dupa ce se va fi facutu tragerea.

Firm'a mea, ce exista deja de 26 ani se bucura de unu norocu deosebitu, de óreca afara de multe alte castiguri mari, conformu probeloru officioșe dela 1871 in colect'a mea principala au cadutu de trei ori premiulu de 254,000, 183,000, 182,400, si in a 85-ea loterie terminata acum de curendu am platitu mai multe „Castiguri principale“ in Romani'a. Me simtiu deci indreptatitu a considerá colectur'a mea de recomandata cá cea mai norocósa si invitá a mi se tramite comanda catu mai curendu, cu atatu mai vertosu ca numerulu losuriloru este marginutu. Se se grabósa deci ori cine a participá la acésta loterie mare si bogata de castiguri.

J. Dammann,

colectorulu principalu autorisatu de catre guvernulu ducal.

(55) 4—6

Hamburg, 43 Zeughausmarkt.

The'a

antiarthritica si antirheumatica alui

WILHELM

curatitóre de sange spre a se folosi in ori-care anotempu cá singurulu midilocu curatitoriu de sange cu rezultate sigure.

Cu concessiunea cancel. c. r. de curte datu prin decisiune Viena, 7. dec. 1858.	Probata definitivu. Efecte exell. Resultatulu eminentu.	Prin p. in. patenta a M. Sale c. r. ascurata contra falsificării. Viena, 28 martie 1871.
---	---	--

The'a acésta curatia organismulu intregu, strabate partile intregului corpu si folosindu-o cá beutura departéza dintr'insulu tóte materiile stricacióse, cate se voru fi adunatu, cum nu face nici o medicina; si efectulu siguru este durabilu.

Vindecarea perfecta a arthritiei, reumatismului, bóla englezéscu, si a altoru bóle invecchite incurabili, ale raneloru, cari puroiéza ne n'cetatu, ale bóloru genitali si bubeloru, ale sgrabuntiloru pe trupu si in fačia, ale peteloru, bubeloru si-philitice.

The'a acésta au produsu rezultate fórté favorabili mai alesu in influridu de ficatu si de splina, cum si in greutáti hemoroidali, in doreri

de nervi, de muschi de incheiaturi, de udu, polutiuni, impotentie, scurgeri la femei etc.

Superinfie cum sunt bólele scrofulóse, inflatur'a ghiinduriloru sa vindeca iute si perfectu, la aceia, cari beau The'a necurmatu, fiindu ca ea este unu midilocu domulu dissolvatoriu si promotoriu de urina.

Resultate admirabili sigure.

Dlu Franciscu Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Viena.

Wocheiner Feistritz (in Carniolia), 1 oct. 1872.

On. Dle! Mai am érasu trebuintia de vreo trei pachete din the'a dtale curatitóre de sange, pentru ca dupa-ce am cumpératu de la dta de 2 ori si am folositu acestu midilocu exellentu „the'a antiarthritica si antirheumatica a lui Wilhelm curatitóre de sange“ m'am convinsu de ajunsu de minunatulu ei effectu. Te rog se mi tramiti the'a curatitóre de sange cu receperea plátii prin posta. Cu totu respectulu

Ioanu Jerala, capelanu.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Viena.

Tuschkau langa Pilsen, 1 oct. 1872.

De asiú fi cunoscutu mai nainte poterea vindecatóre „a theei dtale antiarthritice, antirheumatice, curatitóre de sange“ asiú fi scapatu de multu de o bóla vechia si asiú fi si mai bogatu cu o suma considerabila cheltuita fora scopu pentru restaurarea

sanetáti mele. Pan' acum am trasu acestu midilocu neprețitutu de la Praga din depoulu dtale, astadi me adreșazu d'a dreptulu catra dta si Te rog a mi tramite cu întórcerea postei 12 pachete pe langa receptiunea plátii. Cu totu respectulu

Josef Dilz.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Viena.

Gutenstein, 1 oct. 1872.

Se 'mi mai tramiti catu mai curendu 2 pachete „thea antiarthritica, antirheumatica, curatitóre de sange a lui Wilhelm“ precum mi-ai mai tramisu prin posta. Eu vediu, ca fora the'a dtale nu mai pociu existe. Cu tóta stim'a

Florian Haselsteiner, Nr. 43 in Klosterthal.

Preste pučinu va urmá continuarea epistoleloru de recunosctinca, fiindu preste potintia a le publicá dintr'odata pe tóte.

Se ve feriti de falsificari si insielatiuni.

On. publicu la cumpérare se binevoiesca a reflecta exactu la marc'a si firm'a mea tiparite pe din afara pe pachetu, pentru cá se nu fi insielatu prin falsificári.

Adeverata thea antiarthritica, antirheumatica curatitóre a lui Wilhelm, se póte trage numai din prim'a fabricatiune internationala antiarthritica, antirheumatica curatitóre de sange in Neunkirchen langa Viena, seu din depositule mele publicate prin diarie.

Unu pachetu, impartitu in 3 doze, preparatú conformu instructiunii date de medicu dimpreun'a cu informatiunea despre folosire in diverse limbi consta 1 fl., pentru timbru si pachetare separatú 10 cr.

Pentru comoditatea o. p. adevrat'a thea antiarthritica, antirheumatica, curatitóre de sange a lui Wilhelm se mai afla in:

Sabiu la Frid. Thallmayer, comerciante.
Abrud: F. Tones & Comp.
Bistritia: Fridricu Kelp, Tergovits & Zintz, Dietrich & Fleischer.
Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu.
Orastia: Carol Reckert, apotecariu.
Alba-Julia: Iuliu Fröhlich, apotecariu.
Clusiu: Ad. Valentini, apotecariu.
Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu.
Lechinti'a: Friedr. Scheint, apotecariu.
Feldióra (langa Brasiovu): Friedr. Folberth, apotecariu.

Ilia, C. Hoffinger, apotecariu.
Osiorheiu: Max Bucher.
Sabesiu, I. C. Reinhard, apotecariu.
Ba'a mare: I. Horacek, apotecariu.
Aidu: August Binder, apotecariu.
Miercuria: Chr. Fr. Schimmert, apotecariu.
Romanu (Moldova): Josef Dannffy, apotecariu.
Sedisióra: Iosef B. Teutsch, comerciante.
Reghinulu s.: S. & I. Leonhardt.
Huniadóra: Fried. Acker, apotecariu.
Rosia: Ludw. Moldovan, apotecariu.
Ocn'a (I. Sabiu): Joh. v. Cronberg, apotecariu.

(23) 28